

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
İÇİNDEKİLER	1
KISALTMALAR	1
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU

1.1. GENEL OLARAK ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU	5
1.2. MUKAYESELİ HUKUKTA BİREYSEL BAŞVURU	7
1.2.1. Genel Olarak.....	7
1.2.2. Almanya.....	8
1.2.3. İspanya	11
1.3. TÜRK HUKUKUNDA ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU	13
1.3.1. Genel Olarak.....	13
1.3.2. Bireysel Başvuruya Konu Hak ve Özgürlükler	13
1.3.3. Başvuru Koşulları.....	17
1.3.3.1. Kamu Gücü Tarafından Mağdur Edilme	17
1.3.3.2. Bireysel Başvuruya Konu kamu Gücü İşlemleri.....	18
1.3.3.3. Bireysel Başvuruya Konu Edilemeyen Kamu Gücü İşlemleri	18
1.3.3.4. İhlal Kavramı	21
1.3.3.5. Hukukî Yarar	22
1.3.3.6. Hukuk Yollarının Tüketilmiş Olması	23
1.3.3.7. Bireysel Başvuruya İlişkin Süre Koşulu	24
1.3.3.8. Başvuru Harcı ve Adli Yardım	25
1.3.3.9. Bireysel Başvurucu ve Temsili	26
1.3.4. Bireysel Başvuru Usulü.....	28
1.3.4.1. Başvuru Dilekçesinin Şekli, İçeriği ve Dili	28
1.3.5. Başvurunun Yapılacağı Yerler	31
1.3.6. Başvurunun Kaydı ve Şekli İnceleme.....	31
1.3.6.1. Şekil Şartlarına Uygun Olmayan Başvuruların Reddi	32
1.3.6.2. Şekil Şartlarına Uygun Başvuruların Bölümlere ve Komisyonlara Tevzii	32
1.3.6.3. Başvuruların İnceleme Sırası	32
1.3.6.4. Yazışmalar	32
1.3.6.5. Bilgi, Belge İsteme ve Tebliğ	33
1.3.6.6. Adalet Bakanlığına Bildirim	33
1.3.7. Kabul Edilebilirlik İncelemesi.....	33
1.3.8. Esas Hakkındaki İnceleme.....	36
1.3.8.1. İncelemenin Kapsam ve Sınırı	39
1.3.8.2. İnceleme Yöntemi	39
1.3.8.3. Geçici Tedbir Kararı	40
1.3.8.4. Duruşma.....	41
1.3.9. Pilot Karar Usulü.....	41

1.3.10. Bireysel Başvuru Hakkında Verilebilecek Kararlar.....	42
1.3.10.1. İhlal Olmadığı Kararı	42
1.3.10.2. İhlal Kararı.....	42
1.3.10.3. Düşme Kararı	43
1.3.11. Bölümler Arası İçtihat Farklılıklarının Giderilmesi	44
1.3.12. Kararın İmzalanması, Tebliği ve Yayınlanması.....	44
1.3.13. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması.....	45
Tablo 1: Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuruları İnceleme Süreci	46

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU

<u>2.1. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA</u>	
<u>YARGISAL DENETİM</u>	<u>47</u>
<u>2.2. AİHM'İN YAPISI</u>	<u>48</u>
2.2.1. Genel Kurul.....	49
2.2.2. Bölümler.....	50
2.2.3. Tek Yargıçlı Oluşumlar (Hâkimlikler).....	50
2.2.4. Üç Yargıçlı Komiteler	51
2.2.5. Yedi Yargıçlı Daireler	52
2.2.6. On Yedi Yargıçlı Büyük Daire	53
2.2.7. Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü -Kalem Teşkilatı-.....	54
<u>2.3. BİREYSEL BAŞVURU</u>	<u>55</u>
2.3.1. Bireysel Başvuru Hakkına Sahip Olanlar (Davacı Sıfatı)	56
2.3.1.1. Gerçek Kişiler	56
2.3.1.2. Hükümet Dışı Kuruluşlar	56
2.3.1.3. Özel Kişilerden Oluşan Topluluklar.....	57
2.3.2. Başvurucun Mağdur Olma Şartı.....	57
2.3.2.1. Genel Olarak	57
2.3.2.2. Mağdurun Ölümü.....	59
2.3.2.3. Mağdurluk Statüsünün Kaybı.....	59
2.3.2.4. Mağdurlar Üzerinde Başvuruları Nedeniyle Baskı Uygulama	62
2.3.3. Aleyhine Başvuruda Bulunulan -Davalı- Taraf	64
2.3.4. Başvuru Dilekçesinin Gönderilmesi ve Adres	64
2.3.5. Başvurunun Kaydı.....	65
<u>2.4. AİHM'İN YARGILAMA USULÜ</u>	<u>66</u>
2.4.1. Yargılamanın Ahenliliği (açıklığı)	66
2.4.2. Müzakere ve Oylamalar	67
2.4.3. Belgelerin İncelenebilmesi	67
2.4.4. Kullanılacak Diller	67
2.4.5. Tarafların Temsili	68
2.4.6. Mahkemeyle Yazışmalar, Tebligatlar ve Davetiyeler	69
<u>2.5. KABUL EDİLEBİLİRLİK İNCELEMESİ VE BAŞVURULARIN</u>	
<u>KABULEDİLEBİLİRLİK KOŞULLARI.....</u>	<u>70</u>
2.5.1. İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi Koşulu.....	71
2.5.1.1. İç Hukuk Yolları Nelerdir?.....	73
2.5.1.2. İç Hukuk Yolunun Kullanılabilirliği ve Etkililiği.....	75

2.5.1.3. İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi Zorunluluğunun Bulunmadığı Haller.....	76
2.5.1.4. İspat yükü.....	78
2.5.1.5. Yeni İç Hukuk Yolları Oluşturulmuş Olması.....	82
2.5.2. Başvurucunun Önemli Ölçüde Zarar Görmüş Olması.....	84
2.5.2.1. Başvurucunun Önemli Bir Zarara Uğrayıp Uğramadığı.....	84
2.5.2.2. İnsan Haklarına Saygının Davanın Esastan İncelenmesini Gerektilirip Gerektirmediği	86
2.5.2.3. Davanın Bir Ulusal Yargı Yeri Tarafından Gereği Gibi Görölmüş Olup Olmadığı.....	87
2.5.3. Kesin Kararı Takiben Altı Ay İçinde Başvuru Koşulu	87
2.5.3.1. Altı Aylık Sürenin Başladığı Tarih.....	89
2.5.3.2. Altı Aylık Dönemin Hesaplanması	90
2.5.4. Başvurunun Anonim Olmama Koşulu.....	92
2.5.5. Mükerrer Başvuru	93
2.5.6. Başvurunun Sözleşmenin Hükümleri ile Bağdaşmaz Olmaması Koşulu	96
2.5.7. Başvurunun Açıkça Temelsiz Olmaması Koşulu	97
2.5.7.1. Genel Olarak.....	97
2.5.7.2. “Temyiz Mercii” / “Dördüncü Derece Mahkemesi” Olmama.....	98
2.5.7.3. Açık veya Görünür Bir İhlalin Bulunmaması.....	100
2.5.7.4. Her Hangi Bir Keyfilik veya Adil Yargılanma İlkesine Aykırılık İşareti Bulunmaması	100
2.5.7.5. Amaçlar ile Araçlar Arasında Orantısızlık Görüntüsü Bulunmaması	101
2.5.7.6. Kanıtlanamamış Şikayetler: Delil Yokluğu.....	103
2.5.7.7. Karmaşık veya Zorlama Şikayetler.....	104
2.5.8. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması	104
2.6. KABUL EDİLEBİLİRLİK İNCELEMESİNİN SONUÇLANMASI	108
2.6.1. Kabuledilmezlik Kararı	108
2.6.2. Kabuledilebilirlik Kararı	108
2.6.3. Kayıttan Düşürme Kararı	108
2.6.4. Kararın Şekli, Dili ve Tebliği	108
2.7. DOSTANE ÇÖZÜM	109
2.8. KABULEDİLEBİLİRLİK KARARI SONRASI ESAS HAKKINDA YARGILAMA. 110	
2.8.1. Yazılı Usul.....	110
2.8.2. Sözlü Yargılama Evresi.....	113
2.9. ARA KARARLARI	115
2.9.1. Geçici Önlem Kararları.....	115
2.9.1.1. Genel Olarak.....	115
2.9.1.2. Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme Bağlamında Geçici Önlem.....	118
2.9.1.3. Geçici Önlem Kararlarının Yerine Getirilmemesinin Yaptırımı....	120
2.9.1.4. Protokol No 11 Öncesi Dönem.....	120
2.9.1.5. Protokol No 11 Sonrası Dönem.....	121
2.9.2. Üçüncü Tarafın ve İnsan Hakları Komiserinin Müdahalesi.....	125
2.9.3. Büyük Daire Lehine Görevsizlik	127
2.9.4. Birleştirme	127
2.9.5. Davaların Görölmesinin Hızlandırılması.....	127

2.9.6. Pilot Karar Usulü.....	128
2.10. YARGILAMANIN SONUÇLANMASI.....	130
2.10.1. Sonkararlar (Hükümler)	130
2.10.1.1. İhlâl Kararı	131
2.10.1.2. Adil Karşılık Talepleri Konusundaki Karar.....	132
2.10.1.3. Kayıttan Düşürme Kararı	137
2.10.1.4. Karar Vermeye Yer Olmadığı	140
2.11. KARARLARIN YORUMU VE MADDÎ YANLIŞLIKLARIN	
DÜZELTİLMESİ TALEBİ.....	140
2.11.1. Kararların Yorumu (Tavzihi).....	140
2.11.2. Maddî Hataların Düzeltilmesi.....	140
2.12. BAŞVURU YOLLARI	141
2.12.1. Büyük Daireye Gönderme	141
2.12.2. Kararın Düzeltilmesi Talebi.....	141
2.13. KARARIN KESİNLEŞMESİ	142
Tablo 2: AİHM'nin Bireysel Başvuruları İnceleme Süreci.....	143

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL BAŞVURUYA KONU HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

3.1. YAŞAM HAKKI	145
3.1.1. Genel Olarak.....	145
3.1.2. Yaşamın Ne Zaman Başladığı	146
3.1.3. Devletin Yaşama Hakkını Koruma Yükümlülüğü	147
3.1.4. Sağlık Hizmetleri.....	149
3.1.5. Ölüm Cezası ve Yaşam Hakkının Ülke Dışı Uygulaması.....	150
3.1.6. Güvenlik Güçlerinin Ölümcül Güç Kullanımı	153
3.1.7. Ölüm Vakalarında Etkili Soruşturma Yükümlülüğü.....	154
3.1.8. Ötanazi	159
3.1.9. Aile İçi Şiddet	159
3.2. İŞKENCE, İNSANLIK DIŞI VEYA ONUR KIRICI MUAMELEYE	
TABİ TUTULMAMA HAKKI	160
3.2.1. Genel Olarak.....	160
3.2.2. Üçüncü Madde Kapsamına Giren Muameleler	163
3.2.2.1. İşkence	165
3.2.2.2. İnsanlık Dışı Ceza ve Muamele	169
3.2.2.3. Onur Kırıcı Muamele.....	172
3.2.3. Kötü Muamele İddialarının Kanıtlanması	174
3.2.4. Devletin Yükümlülüğü.....	174
3.2.4.1. Maddi Yükümlülük	174
3.2.4.2. Usule İlişkin Yükümlülük	176
3.2.5. İşkence ve Kötü Muamele Tehlikesi Halinde Sınır Dışı Edilmeme, Geri Gönderilmeme ve Geri Verilmeme Hakkı	178
3.2.6. İnsanlık Onuruna Uygun Koşullarda Tutulma Hakkı	179
3.3. KÖLELİK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI	184
3.3.1. Kölelik ve Kulluk.....	185
3.3.2. Zorla veya Mecburî Çalıştırma	189

3.3.2.1. Hükümlülerin Zorla Çalıştırılması.....	189
3.3.2.2. Askerlik veya Yerine Başka Bir Görev	190
3.3.2.3. Olağanüstü Durum.....	190
3.3.2.4. Vatandaşlık Görevleri	190
3.3.3. Yabancıyı Kölelik Rejiminin Olduğu Bir Ülkeye Uzaklaştırma.....	190
3.4. HÜRRİYET VE GÜVENLİK HAKKI.....	191
3.4.1. Genel Olarak.....	192
3.4.2. Özgürlükten Yoksun Bırakma	194
3.4.3. Kişi Özgürlüğünden Yoksun Bırakılma Nedenleri	196
3.4.3.1. Mahkemelerce Verilen Kararların Yerine Getirilmesi (Mahkûmiyet Sonrası Tutuklama)	197
3.4.3.2. Yakalama ve Tutuklama.....	198
3.4.3.3. Küçüklerin Islahı.....	202
3.4.3.4. Tedavi, Eğitim ve Islah Amaçlı Tedbirlerin Alınması	202
3.4.3.5. Usulüne Aykırı Olarak Ülkeye Girenlerin ve Suçluların Geri Verilmesi.....	203
3.4.4. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliğinden Yoksun Bırakılanların Hakları.....	215
3.4.4.1. İsnadı (Yakalamanın Niteliği ve Nedenini) Öğrenme Hakkı	215
3.4.4.2. Makul Süre İçinde Yargılanma Hakkı	218
3.4.4.3. Teminatla Salıverilme Hakkı.....	221
3.4.4.4. Hemen Hâkim Önüne Çıkarılma Hakkı	221
3.4.4.5. Başvuru (Habeas Corpus) Hakkı.....	228
3.4.4.6. Tazminat İsteme Hakkı	229
3.5. ADİL YARGILANMA HAKKI.....	231
3.5.1. Genel Olarak.....	232
3.5.2. Kişisel / Medenî Hak ve Yükümlülükler Kavramı.....	234
3.5.2.1. Genel Olarak.....	234
3.5.2.2. “Uyuşmazlık” Kavramı	235
3.5.2.3. İç Hukukta Savunulabilir Bir Hakkın Varlığı.....	236
3.5.2.4. Hakkın “Kişisel” Nitelikte Olması	238
3.5.2.5. Özel Nitelikteki Hak: Malvarlığı Boyutu	238
3.5.2.6. Kapsama Alınan Diğer Uyuşmazlık Türleri.....	239
3.5.2.7. Hariç Tutulan Konular	241
3.5.2.8. Altıncı Maddenin Ana Dava Dışındaki Davalara Uygulanabilirliği	242
3.5.3. Suç İsnadı Hakkında Karar Verilmesi	243
3.5.3.1. Genel İlkeler	243
3.5.3.2. Genel İlkelerin Uygulanması	245
3.5.4. Mahkemeye Erişim Hakkı	251
3.5.5. Silahların Eşitliği İlkesi	253
3.5.6. Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı	255
3.5.7. Yargılamanın Makul Süre İçinde Sonuçlandırılması	257
3.5.8. Yargılamanın Açıklığı.....	259
3.5.9. Mahkeme Kararlarının Gerekçeli Olması	260
3.5.10. Ceza Yargısının Adil Yargılanma İlkeleri	260
3.5.10.1. Masumluk İlkesi.....	260
3.5.10.2. Suç İthamı Hakkında Bilgi Edinme Hakkı	261

3.5.10.3. Savunma Hazırlamak İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklara Sahip Olma Hakkı.....	262
3.5.10.4. Kendisini Bizzat veya Sececeği (ya da Devletçe Atanacak) Bir Avukat Aracılığıyla Savunma Hakkı.....	264
3.5.10.5. Tanıkların Dinlenmesi ve Sorguya Çekilmesi	266
3.5.10.6. Ücretsiz Tercüman Hakkı	267
3.5.10.7. Susma Hakkı	268
3.6. CEZALARIN YASALLIĞI.....	270
3.6.1. Genel Olarak.....	270
3.6.2. Maddedeki Ceza kavramı ve 2'nci Fıkra Hükmü.....	271
3.7. ÖZEL HAYATIN VE AİLE HAYATININ KORUNMASI.....	272
3.7.1. Genel Olarak.....	272
3.7.2. Özel Yaşam	274
3.7.3. Aile Yaşamı.....	277
3.7.4. Konut ve Haberleşme	279
3.7.4.1. "Konut" Kavramının Kapsamı	279
3.7.4.2. "Haberleşme" Kavramının Kapsamı.....	281
3.7.5. Özel ve Aile Yaşamı Hakkı Başvuruların İncelenmesi	287
3.7.5.1. Müdahalenin Varlığı.....	287
3.7.5.2. Sınırlama Nedenlerinin Mevcudiyeti	287
3.7.6. Aile Birleşimi Hakkı	288
3.7.7. Özel ve Aile Hayatı Bakımından Sığınmacıların Karşılaştığı Sorunlar	295
3.8. DÜŞÜNME, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ.....	297
3.8.1. Genel Olarak.....	297
3.8.2. Yabancıların Düşünme, Vicdan ve Din Özgürlüğü	302
3.9. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	307
3.9.1. Genel Olarak.....	307
3.9.2. İfade Özgürlüğünün Kapsamı	309
3.9.2.1. İfade Özgürlüğünün Unsurları.....	309
3.9.3. İfade Özgürlüğünün Öznesi	311
3.9.4. Radyo, Televizyon ve Sinema Yayıncılığı	311
3.9.5. Basın Özgürlüğü	312
3.9.6. Gazetecilerin Ödevleri ve Sorumlulukları	316
3.9.7. Kamu Çalışanlarının Hakları	317
3.9.8. Devletin İfade Özgürlüğü Alanındaki Pozitif Yükümlülüğü	318
3.9.9. Yabancıların İfade Özgürlüğü	319
3.9.10. İfade Özgürlüğün Sınırları.....	321
3.9.11. Terörle Mücadelede İfade Özgürlüğü Alanındaki Sorunlar	329
3.10. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	331
3.10.1. Genel Olarak	331
3.10.2. Pozitif Yükümlülükler ve Barışçıl Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri.....	332
3.10.3. Dernek Kurma Özgürlüğü	337
3.10.4. Sendika Özgürlüğü	339
3.10.5. Siyasi Parti Kurma ve Katılma	341
3.11. ETKİLİ BAŞVURU HAKKI	345
3.11.1. Uygulama Koşulları.....	347
3.11.2. Uzun Yargılamaya Karşı Etkin Şikâyet Yolunun Bulunmaması	354

3.12. AİHM'DEKİ HAKLARDAN YARARLANMA AYRIMCILIĞA TABİ	
TUTULMA HAKKI	355
3.12.1. Genel Olarak	355
3.12.1. Sözleşmede Düzenlenen Haklar	356
3.12.2. Sözleşme Haklarının Kapsamı	356
3.12.3. Kadına Karşı Ayrımcılık	359
3.12.4. Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi ve Geri Gönderilmesi Bağlamında Ayrımcılık Yasağı	361
3.13. MÜLKİYET HAKKININ KORUNMASI	363
3.13.1. Genel Olarak	363
3.13.2. Malvarlığı Kavramı	363
3.13.3. İlk Fıkra	367
3.13.4. İkinci Fıkra	367
3.13.5. Mülkiyet Hakkına Müdahalenin İncelenmesi	369
3.14. EĞİTİM HAKKI	369
3.14.1. Genel Olarak	369
3.14.2. Devlet'in, Okul Müfredatının Belirlenmesindeki Rolü	371
3.14.3. Okuldan Uzaklaştırma Cezası	372
3.15. SERBEST SEÇİM HAKKI	373
3.15.1. Hükümün Kapsamı	373
SONUÇ	376
KAYNAKÇA	381